

Đeo Dính Như Sam!

Van Pho

Tôi sinh ra ở Tân Thành, một làng biển. Sau này vì chiến tranh, gia đình tôi phải tản cư lên Gò Công, cách đó mười cây số. Trước ngày 30/4/1975, bà con hay người quen từ Tân Thành thường đem cho ba má tôi cá, tôm, nghêu, sò, ốc, hến mà họ đánh bắt được. Nhờ vậy, mà tôi có sở thích ăn hải sản. Nhưng sau ngày miền Nam đổi chủ, ngư nghiệp ở Tân Thành kiệt quệ vì thiếu nhiên liệu và số lượng ghe đánh cá ngày càng giảm do phong trào vượt biên. Hải sản trở nên khan hiếm, và có một món tôi nhớ mãi.

Một lần, trong kỳ nghỉ hè, tôi về Tân Thành thăm gia đình anh Hai. Anh dẫn tôi đến nhà anh Tiến, một người bà con vốn làm nghề đánh cá, chơi. Tại đó, anh Tiến đãi chúng tôi một món hải sản lạ - rau trộn với vô số trứng nhỏ màu vàng. Thấy vẻ thắc mắc của tôi, anh nói:

- Đây là món gỏi trứng sam. Tôi may mắn bắt được một con sam cái bụng đầy trứng khi đi câu cá dọc bãi biển chiều qua. Không có con đực đeo trên lưng. Chắc con cái này bị sóng đánh vào bờ hay hai con mới gậy gỗ với nhau sao đó rồi "chia tay" đường ai nấy đi. Nói cho vui vậy chứ sam đi có cặp, con đực kích thước nhỏ bằng nửa con cái, nằm trên lưng con cái suốt ngày đêm, để lại dấu chân hằn lên mai, giống như mẹ cõng con đi chơi. Do đó, người ta mới nói "đeo dính như sam" để diễn tả tình cảm vợ chồng gắn bó.

Nói tới đó, anh nheo mắt, cười hả hê. Anh nói thêm:

- Nhờ vậy, con đực mới thoát chết, không bị mình ăn thịt. Con người có số phận, thế giới loài vật cũng vậy. Có người tin dị đoan, khi bắt được một con, họ thả lại biển vì cho rằng "sam độc" ăn không hên. "Độc" có thể hiểu là "một mình" như "cô độc" chứ không phải "độc dược". Họ nghĩ cặp sam dính vào nhau là âm và dương, đòi cần phải có cả hai mới tốt, trọn trư.

Tôi lại nghĩ khác. Sam cái lớn có nhiều thịt và đầy trứng bổ dưỡng. Còn sam đực, đã nhỏ con mà còn "đeo" sam cái suốt ngày, thịt của nó chắc hẳn sẽ không ngon. Ngư dân nếu bắt được con đực thì thả là phải. Trong Liêu Trai Chí Dị của Bò Tùng Linh, các chàng thư sinh bị hồ ly tinh tu luyện lâu năm hóa thành thiếu nữ trẻ đẹp dụ dỗ đến mức xanh xao, trối gà không chặt. Hay trong các tiểu thuyết võ hiệp của Kim Dung, môn phái Nga Mi toàn là trinh nữ, với bí kíp Cửu Âm Chân Kinh cần có nam giới "hợp luyện" mới võ công lên mức thượng thừa; sau đó các chàng này chỉ còn nước "gác kiếm nơi quán trọ". Thấy tôi trầm ngâm, anh Tiến hỏi:

- Cậu có bao giờ thấy con sam chưa?

Tôi nhú mày cố gắng hình dung hình dáng của con sam cái khi tôi thấy lần đầu tiên khi còn nhỏ ở chợ cá Gò Công. Người bán để nó nằm lật ngửa trong một cái chậu nhựa không nhúc nhích như đã chết. Có lẽ nó đang nhớ "bạn đời" hiện giờ không biết trôi giạt nơi nào ngoài biển? Ấn tượng đầu tiên của tôi là sam xấu xí và nguy hiểm, với mũi nhọn có ba cạnh như một thanh sắt, giống đuôi cá đuối khoảng 20cm ở trước đầu. Mình nó tròn đẹp, vỏ cứng có gai như mai cua, tám chân nhỏ dưới bụng như chân cua nhưng khi di chuyển thì mạnh mẽ hơn nhiều. Không biết sam cái có "bí quyết" gì mà sam đực mê mẩn? Còn việc "con đực nhỏ hơn con cái" thì giờ tôi mới biết. Nghe thật buồn cười! "Xứng đôi vừa lứa" là câu khen thường dùng cho một cặp vợ chồng. Nhưng dù "xứng đôi vừa lứa" đến đâu, đôi khi họ cũng bị "tan đàn xẻ nghé". Những cặp chồng cao vợ thấp hay ngược lại không nên lo lắng, cứ tiếp tục "đeo xà nẹo" như sam là "an toàn xa lộ". Vợ mình, mình đeo, bộ đeo vợ người khác mà sợ thiên hạ dị nghị.

Tôi nhớ đến một câu chuyện về đời lính của văn sĩ Phan Nhật Nam trong quyển ***Độc Đường Số Một*** thì phải. Ông mô tả một cặp vợ chồng trẻ mới cưới, gốc gác ở thôn quê. Anh chồng đi lính nhảy dù, đơn vị đồn trú gần Sài Gòn. Cô vợ lên thăm, xin ở lại với chồng và theo đơn vị đi hành quân, buộc vị chỉ huy phải phàn một câu xanh rờn với anh lính, đại khái là "*vợ mày mê mày quá, nhưng tao coi không được. Mày kêu nó về nhà đi. Tụi bây như sam, kỳ lắm.*"

Vốn là người khó tính về chuyện ăn uống, tôi hỏi anh Tiến về món gỏi sam bày trước mặt:

- Sam xấu xí, thịt không có mà anh làm ra một món ăn hấp dẫn, liệu ăn có ngon không?
- Dân chài lưới chỉ bắt được sam theo mùa chúng "cặp bồ" với nhau từ tháng 11 tới tháng 3 âm lịch. Lúc đó, bụng sam cái đầy trứng tròn như hạt tiêu, nên người ta lấy trộn gỏi. **Sam ăn sửa nên phần**

gan và ruột của chúng rất độc. Khi làm sam, phải cẩn thận không để gan và ruột bị bể, nếu không sẽ bị ngộ độc. Sam được nướng trên lửa than cho tới khi chín vàng hai mặt. Thịt sam xé nhỏ và trứng được trộn đều với rau thơm, đậu phộng, đường, nước mắm, chanh và các gia vị khác rất ngon.

Tôi chưa từng ăn món gỏi sam, nhưng nghe anh diễn tả cũng đủ thêm chảy nước miếng. Tôi đọc sách biết bên Nhật, có nhà hàng danh tiếng có phục vụ món đất tiền chế biến từ một loại cá cực độc, chỉ có những đầu bếp chuyên nghiệp mới làm và những thực khách can đảm mới ăn. Tôi vừa cười vừa hỏi cho an tâm:

- Anh Tiến chắc làm con sam này kỹ càng lắm phải không?

Anh chỉ nheo mắt mà không trả lời. Hôm đó, chúng tôi đã ăn một bữa ngon lành và sống nhăn.

Trở về trường, tôi tìm hiểu thêm về “đeo dính như sam” và đọc được một câu chuyện cổ tích trong kho tàng văn học dân gian Việt Nam. Truyện kể rằng:

“Ngày xưa ngày xưa, có một cặp vợ chồng làm nghề đánh cá. Một hôm, người chồng ra khơi như thường lệ, chẳng may ghe gặp bão bị chìm. Người vợ đau khổ, nhưng hy vọng chồng mình sống sót, trôi dạt đâu đó. Bà đi dọc bờ biển tìm ông. Trải qua nhiều ngày, vì quá mệt mỏi, bà ngủ thiếp trên bãi cát. Bụt hiện ra, đánh thức bà, trao cho viên ngọc và nói:

- *Thấy người chung tình, ta cảm động. Chồng người còn sống, hiện ở trên một hòn đảo hoang. Người hãy ngậm viên ngọc này thì sẽ bay qua biển đến đó để gặp chồng. Nhưng nhớ, khi bay phải nhắm mắt, ngậm miệng không cho ngọc rớt ra. Nếu không, phép màu hết linh, người sẽ rơi xuống biển.’*

Bà lấy ngọc ngậm vào miệng và nhắm mắt. Bà thấy mình nhẹ bỗng bay lên trời. Khi chân đụng đất, bà mở mắt ra và thấy chồng đang ngồi co ro trên bãi biển. Người chồng ôm ngang lưng vợ để vợ bay qua biển trở về làng. Miệng mắc ngậm ngọc nhưng bà muốn hỏi chuyện chồng. Viên ngọc lọt khỏi miệng, lập tức cả hai rơi xuống biển, hóa thành sam. Lúc nào sam được cũng ôm lấy sam cái như khi chồng ôm vợ để bay!”

Một thời gian không lâu sau bữa ăn gỏi sam, tôi vượt biên trở thành “thuyền nhân”, và được định cư tại Úc Đại Lợi. Sống ở quê hương thứ hai này, tôi chưa có cơ hội ăn lại món ăn đặc biệt này. Nhưng thỉnh thoảng, tôi chứng kiến vài cảnh đời éo le liên quan ít nhiều đến sam. Tôi xin phép kể lại một chuyện, gọi là “*mua vui cũng đủ một vài trống canh*” (Nguyễn Du – Kiều).

Khi các con tôi còn nhỏ, mỗi dịp nghỉ hè, tôi lái xe đưa cả gia đình đi chơi xa ở tiểu bang khác. Tuyến đường khoảng hai ngàn cây số. Tôi chọn một thị trấn nhỏ, “đèo heo hút gió” nửa đường để nghỉ qua đêm. Thị trấn này gần biên giới hai tiểu bang New South Wales và Queensland có ba điểm đặc biệt: rất nóng, có rất nhiều người thổ dân (Aborigines) cư ngụ, và nguồn nước nóng thiên nhiên rất tốt cho sức khỏe. Lữ điểm tôi ở có hồ bơi với nước nóng bơm lên từ lòng đất sâu khoảng 500 thước.

Sau khi ăn tối xong, tôi xuống hồ bơi để xả hơi. Ngồi đối diện là một người đàn ông Úc, tuổi độ hơn trung niên với gương mặt mệt mỏi, lo âu. Im lặng nhìn nhau một lúc, tôi gọi chuyện:

- Ông từ đâu tới?
- Từ Adelaide, Nam Úc, ông đáp
- Ngọn gió nào thổi ông tới đây?, tôi hỏi.
- Tôi có một doanh nghiệp ở Gold Coast, Queensland. Lúc trước, tôi đi lại giữa Adelaide và Gold Coast mỗi tháng một lần. Giờ thì ở hẳn Gold Coast, không về nhà nữa.

Tôi thấy tò mò, nhưng không tiện hỏi thêm. Tôi nghĩ ông có “nỗi lòng” trước sau gì ông cũng “tự khai”. Chúng tôi tiếp tục nói chuyện mưa nắng, thể thao, thương trường, v...v... như là chốn không người. Thực sự, tối nay lữ điểm này không có nhiều khách vắng lai nên rất vắng vẻ. Chẳng mấy chốc, chúng tôi trở nên thân mật như bạn cũ mới gặp lại. Ông tiết lộ:

- Tôi có vợ và hai con ở Adelaide. Tôi trên đường về nhà ăn mừng đứa con trai đầu tốt nghiệp đại học. Đường xa tôi lái xe hết nổi.
- Sao ông không làm ăn gần nhà mà lên đây?
- Đó là cái khổ mà tôi tự chuốc vào thân.

Tôi tròn xoe mắt, ngạc nhiên nhìn ông. Ông ngồi xa nên không thấy. Ông tiếp tục:

- Cách đây vài năm, tôi “tằng tịu” với cô thư ký trẻ đẹp của tôi. Cô ta buộc tôi phải lấy. Bây giờ, chúng tôi có chung một đứa con mới vào mẫu giáo. Tôi phải đi đón rước nó ở trường mỗi ngày, và mỗi học kỳ phải đi gặp cô giáo để trao đổi việc học. Từng tuổi này mà còn làm lại những việc tôi đã làm hai mươi năm về với hai đứa con đầu với người vợ cũ, tôi cảm thấy “hết xí quách”.

Tôi thậm nghĩ thói đời thường tình là đàn ông thích có vợ trẻ hay bồ nhí. Tôi an ủi:

- Ông bao nhiêu tuổi mà bị quan quá vậy?
- Hơn bốn mươi. Nhưng nhìn tôi có vẻ già trước tuổi nhiều lắm phải không?

Tôi không thể phủ nhận điều đó. Ông nói tiếp:

- Bây giờ, tôi hoài nghi về việc mình làm. Ước chi tôi không lên Gold Coast làm ăn, ở lại Adelaide “đeo dính như sam” với vợ cũ (stick with my ex-wife) thì đâu có hoàn cảnh này.

Tôi chớp mắt, suy nghĩ tìm lời nói. Tôi không phải nhà mô phạm gìn giữ nền tảng, kỷ cương đạo đức xã hội mà có quyền phê phán hành động của ông? Ai có thể chắc chắn rằng việc “bỏ cơm ăn phở” là sai? Văn sĩ Oscar Wilde đã viết rằng một người hoài nghi là người biết giá của mọi thứ nhưng lại không biết giá trị của bất kỳ thứ gì. Cuối cùng, tôi nói với ông như một nhà truyền giáo thứ thiệt:

- Thượng Đế có chương trình riêng cho mỗi người và cho con người tự do lựa chọn. Do đó, chúng ta phải chịu trách nhiệm về những quyết định của mình. Nếu biết mình đã lầm đường thì sửa đổi, không bao giờ là muộn. Tôi chúc ông vạn sự may mắn!